

Strategi 2026–2031

Bakgrunnsdokument

Kulturdirektoratets arbeid med immateriell kulturarv

Strategien angir retning og prioriteringer for Kulturdirektoratets arbeid med immateriell kulturarv i perioden 2026–2031. Den skal styrke direktoratets evne til å ivareta rollen som nasjonalt kontaktpunkt for UNESCOs 2003-konvensjon og til å utvikle arbeidet i tråd med nasjonale kulturpolitiske mål, internasjonale forpliktelser og føringer fra Kultur- og likestillingsdepartementet.

Strategien skal være et styringsverktøy for hvordan Kulturdirektoratet prioriterer innsats, samarbeid og virkemidler på feltet.

Strategien består av to dokumenter:

- Hoveddokument
- **Bakgrunnsdokument**

Innhold

BEGREP	III
FORORD	IV
SUMMARY IN ENGLISH	V
1 VISJON OG MÅL	1
2 KONSEKVENSER AV MANGLENDE OPPFØLGING	2
3 RAMMEVERK	3
3.1 INTERNASJONALE KONVENSJONER OG RAMMER.....	3
3.2 UNESCOS FØRINGER FOR IMMATERIELL KULTURARV	3
3.3 FØRINGER FRA NORSK KULTURPOLITIKK	4
3.4 KULTURDIREKTORATETS STRATEGISKE POSISJON	4
4 AKTØRER I FELTET	6
4.1 SIVILSAMFUNNET.....	6
4.2 ANDRE OFFENTLIGE AKTØRER.....	7
4.3 DEPARTEMENTER OG DIREKTORATER I NORGE.....	8
4.4 INTERNASJONALT SAMARBEID	9
5 SAMISK IMMATERIELL KULTURARV	11
5.1 OVERORDNEDE PRINSIPPER	12
5.2 STRATEGISKE PRIORITERINGER	12
6 NASJONALE MINORITETERS IMMATERIELLE KULTURARV	13
6.1 OVERORDNEDE PRINSIPPER	14
6.2 STRATEGISKE PRIORITERINGER	15
7 VIRKEMIDLER	16
7.1 BEVISSTGJØRING OG SYNLI GGJØRING.....	16
7.2 KAPASITETSBYGGING	17
7.3 FINANSIERING	17
8 STRATEGISKE INNSATSOMRÅDER	19
8.1 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN	19
8.2 FORSONING	19
8.3 BEREDSKAP	20
8.4 MUSEENES ROLLE.....	20

Begrep

2003-KONVENSJONEN	UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven av 2003. Kalles ofte bare 2003-konvensjonen
2030-AGENDAEN	Verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene inne 2030. Se også <i>FNs bærekraftsmål</i>
ARTIKKEL 18	Artikkel i 2003-konvensjonen som omhandler beste praksis av programmer, prosjekter og aktiviteter for vern av den immaterielle kulturarven
COMMUNITIES	Kulturfellesskap, utøverfellesskap og sosiale fellesskap
ETISK FORANKRING	Med utgangspunkt i UNESCOs etiske prinsipper: Tolv retningslinjer som sikrer respekt, samtykke og rettigheter ved forvaltning av immateriell kulturarv.
FNs BÆREKRAFTSMÅL	17 mål og 169 delmål som gir retning for land, næringsliv og sivilsamfunn. Se også <i>2030-agendaen</i>
FOCAL POINT	Individer, institusjoner eller parter i et land som er ansvarlig for implementeringen, koordineringen og rapporteringen av en konvensjon. Kulturdirektoratet er Focal Point for 2003-konvensjonen i Norge.
ICOM	International Council of Museums er en NGO og har konsultativ status i UNESCO og FNs økonomiske og sosiale råd.
IKA, ICH	Immateriell kulturarv, levende kulturarv, levende tradisjoner, Intangible cultural heritage
KATEGORI 2-SENTER	Kategori 2-senter en nøkkelpartner for UNESCO. Sentrene yter teknisk assistanse til spesifikke UNESCO-sektorer, medlemsstater og ulike partnere. De bidrar til å oppnå UNESCOs prioriteringer gjennom internasjonalt og regionalt samarbeid. De bidrar med forskning, kunnskapsproduksjon og kapasitetsbygging.
KAPASITETSBYGGING	Å styrke ferdigheter, ressurser og strukturer for å øke evnen til å nå mål på en bærekraftig og effektiv måte
KONVENSJON	Overenskomst eller traktat, mellomstatlig avtale
MONDIACULT	Verdens største kulturpolitikk-konferanse, i regi av UNESCO
NASJONALE MINORITETER	Jøder, kvener/norskfinner, romanifolk/tatere, skogfinner og romer har status som nasjonale minoriteter i Norge.
NGO	Ikke-statlig organisasjon (Non-Governmental Organization)
SAFEGUARDING	Vern og videreføring
UH-SEKTOR	Universitet- og høyskolesektoren
UNESCO	FNs organisasjon for internasjonalt samarbeid (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNESCO CHAIR	Prosjekt ved en høyere utdanningsinstitusjon som samarbeider med UNESCO for å fremme kunnskapsdeling og praksis på et område
UNESCO-FASILITATOR	Nettverk som tilrettelegger for veiledning og opplæring av statsparter og interessenter i vern og videreføring av immateriell kulturarv
URFOLK	Samene har status som urfolk i Norge
VERN	Beskyttelse, videreføring og revitalisering av tradisjoner, språk, kunnskap og praksiser for å sikre at de bevares og overføres til kommende generasjoner.

Forord

UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 ble vedtatt for å øke respekt for og bevissthet om den immaterielle kulturarvens betydning. Konvensjonen har fått bred internasjonal oppslutning, og pr. 2026 har 185 statsparter sluttet seg til den mellomstatlige avtalen. Norge ratifiserte konvensjonen i 2007 uten store administrative eller økonomiske konsekvenser. Det ble imidlertid understreket at samisk og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv skulle ha særskilt fokus. Kulturdirektoratet har siden vært ansvarlig for oppfølgingen, med strategier og rapporter som har utviklet arbeidet fra et konstituerende til et utadrettet, synergisk perspektiv. Kulturdirektoratet er såkalt Focal Point til 2003-konvensjonen.

Strategien peker på at det er særlig er aktørene i feltet, altså utøverne selv, som er drivkraften for vern og videreføring av immateriell kulturarv. Dette er i tråd med selve definisjonen av immateriell kulturarv i 2003-konvensjonen som peker på at sivilsamfunnsaktører, og relasjonen mellom aktører, er både omdreiningspunktet og selve drivkraften i arbeidet.

Denne strategien er utarbeidet for Kulturdirektoratet, men reflekterer innspill fra aktører i kulturarvsfeltet for å sikre forankring, relevans og samspill.

Immateriell kulturarv omfatter tradisjoner, ferdigheter, språk, og praksiser, som gir identitet og tilhørighet. Etisk forankring og respekt for fellesskapene er grunnleggende prinsipper i dette arbeidet.

Strategien tar særlig hensyn til UNESCOs normative arbeid, norske politiske føringer og internasjonale rapporteringskrav, og legger opp til at arbeidet med immateriell kulturarv skal være en drivkraft for bærekraftig samfunnsutvikling.

*Øystein Strand,
direktør*

Summary in English

This background document sets out the framework for Arts and Culture Norway's strategic implementation of UNESCO's 2003 Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage. It articulates priorities, objectives, and guiding principles for safeguarding intangible cultural heritage (ICH) in Norway, based on a community-based, participatory and ethically grounded approach, in line with the Convention's Operational Guidelines.

The document situates Norway's work within relevant international frameworks, national cultural policy and Arts & Culture Norway's role as the designated national coordinating body. It emphasises the central role of communities, groups, and individuals in defining, safeguarding and transmitting ICH, with particular attention to Indigenous Sámi heritage and the heritage of National Minorities. Key mechanisms, actors and safeguarding measures are outlined, including awareness-raising, capacity-building and financial support.

Four strategic areas are identified: sustainable cities and communities, reconciliation, emergency preparedness, and the role of museums and cultural institutions. The document emphasises the contribution of ICH to cultural diversity, social cohesion and sustainable development, and provides a strategic framework for the continued implementation of the 2003 Convention in Norway, in accordance with its principles and objectives.

1 Visjon og mål

VISJON

Å skape et samfunn rikt på kunst og kultur hvor levende tradisjoner, ferdigheter og praksiser blir anerkjent som en naturlig del av kulturarven i Norge. Arbeidet med immateriell kulturarv skal, i tråd med UNESCOs 2003-konvensjon, være samfunnsbasert, styrke kulturelt mangfold og bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling. Urfolk og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv skal være en integrert del av et inkluderende og mangfoldig kulturlandskap.

MÅL

Styrke anerkjennelse av og bevissthet om immateriell kulturarv i Norge

Løfte en helhetlig kulturforståelse gjennom arbeid med immateriell kulturarv

Sikre medvirkning med relevante aktører, som tradisjonsbærere, barn og unge, lokalsamfunn, urfolk, nasjonale minoriteter, frivillige og institusjoner slik at vern og videreføring skjer på deres premisser

Fremme frivillig deltakelse, etisk forankring og samarbeid gjennom kunnskapsdeling, dialog og tydelige rammer for ansvar og roller

Styrke samarbeid mellom aktører og ulike sektorer både regionalt, nasjonalt og internasjonalt

2 Konsekvenser av manglende oppfølging

Manglende arbeid med vern og videreføring av immateriell kulturarv kan få betydelige konsekvenser for lokalsamfunn, sosiale fellesskap og enkeltpersoner. Levende tradisjoner, språk, ferdigheter og kunnskapsformer står i fare for å gå tapt dersom de ikke gis rom, oppmerksomhet og støtte. Dette svekker tilhørighet, identitet og mangfold, og kan føre til økt polarisering, lavere samfunnstillit og et mer ensrettet kulturliv.

Underrepresenterte grupper, særlig urfolk og nasjonale minoriteter, rammes hardest. Uten etisk forankring, medvirkning og dialog med de miljøene som bærer kulturarven, svekkes også legitimiteten og relevansen i kulturarvsarbeidet. Et samfunnsbasert og inkluderende arbeid styrker derimot demokrati, sosial bærekraft og fellesskap.

Manglende arbeid med vern av levende kulturarv vil ha dyptgående konsekvenser for individ, grupper og samfunn på flere områder:

Bærekraftig utvikling

Immateriell kulturarv spiller en viktig rolle i bærekraftig utvikling - sosialt, kulturelt, økonomisk og økologisk. En manglende bevissthet om at den levende kulturarven utvikles i takt med dagens kulturelle verdier og naturressurser kan føre til frysing av uttrykk eller at uttrykkene dør ut og viktig kunnskap forvitrer.

Tilhørighet og lokal identitet

Tradisjoner, språk, håndverk og fortellinger skaper kontinuitet mellom generasjoner og forankrer mennesker i fellesskap. Når slike praksiser forsvinner, svekkes både individuell og kollektiv tilhørighet, og risikoen for fremmedgjøring og intoleranse øker.

Kulturell mangfold

Immateriell kulturarv gjenspeiler mangfoldet av kulturer, språk og uttrykk i samfunnet. Manglende støtte og synliggjøring kan redusere respekten for ulike tradisjoner og livssyn, og svekke grunnlaget for interkulturell dialog og kulturelle rettigheter.

Økonomi

Immateriell kulturarv kan ha en positiv innvirkning på turisme og lokal økonomi, gjennom for eksempel håndverk, tradisjonelle matopplevelser og kulturbaserte arrangementer. Levende kulturtradisjoner dør ut når de ikke kan videreføres innenfor dagens krav til lønnsomhet og effektivitet, og gir tap av de mulige ringvirkningene for lokalsamfunnet.

Kunnskap og praksiser for fremtida

Immateriell kulturarv bygger på overføring av kunnskap, ferdigheter og verdier mellom generasjoner, og spesielt til barn og unge. Uten arenaer og styrking av slik overføring, går erfaringsbasert kunnskap tapt.

Manglende oppfølging av 2003-konvensjonen vil dermed ikke bare føre til tap av tradisjoner og lokal kunnskap, men også svekke tilhørighet, identitet, samfunnsforhold og sosial tillit. Å verne og videreføre immateriell kulturarv handler derfor ikke bare om kulturpolitikk, men om å bevare mangfold, kunnskap, fellesskap og bærekraft som grunnlag for samfunnsutviklingen.

3 Rammeverk

Arbeidet med immateriell kulturarv i Norge bygger på et omfattende internasjonalt og nasjonalt rammeverk. Disse føringene gir retning og legitimitet til hvordan vi forvalter, synliggjør og viderefører immateriell kulturarv i et mangfoldig samfunn.

3.1 Internasjonale konvensjoner og rammer

UNESCOS 2003-konvensjon er det sentrale grunnlaget for arbeidet med immateriell kulturarv. Sammen med andre UNESCO-konvensjoner, spesielt 2005-konvensjonen om kulturelt mangfold og 1972-konvensjonen om verdensarv, utgjør den et helhetlig kulturarvsperspektiv som Norge har forpliktet seg til å følge. Disse dokumentene styrker rettighetsgrunnlaget og synliggjør immateriell kulturarv som en ressurs for samfunnsutvikling.

I tillegg danner FNs bærekraftsmål og naturkonvensjoner, ILOs og Europarådets konvensjoner for urfolk og nasjonale minoriteter samt WIPO-arbeidet med immaterielle rettigheter, et bredt sett av normer som påvirker kulturpolitikken i Norge.

Gjennom internasjonale samarbeidsarenaer og UNESCO-nettverk får Norge tilgang til kunnskapsutveksling, metodikk og verktøy som styrker arbeidet nasjonalt.

3.2 UNESCOs føringer for immateriell kulturarv

UNESCOS Mondiacult-konferanser har vært sentrale i å løfte verdien av kultur i samfunnsutvikling og ikke minst som en pilar i bærekraftig utvikling. Konferansene fremmer temaer som kulturelle rettigheter, utdanning, klima, kriser, økonomi og digitalisering, og har styrket forståelsen av kulturens rolle i globale utviklingsprosesser.

UNESCO arbeider for sterkere sammenhenger mellom sine kulturkonvensjoner. Målet er at konvensjonene skal støtte hverandre i arbeidet med bærekraft, deltakelse og kulturelt mangfold. Medlemslandene oppfordres til å integrere immateriell kulturarv i sine utviklingsplaner og politiske prioriteringer.

Utviklingsarbeidet rammes inn av seks tematiske områder: livskvalitet og folkehelse, urbane kontekster, klimaendringer, krisesituasjoner, urfolks levende kulturarv og utdanning (inkludert digital utvikling). Mondiacult 2025 understreket hvordan immateriell kulturarv spiller inn i alle bærekraftsdimensjonene: miljømessig (tradisjonell kunnskap), sosialt (fellesskap og tilhørighet) og økonomisk (håndverk og kulturarvsbaserte næringer). I forlengelse av dette arbeidet utvikler UNESCO et veiledende notat om immateriell kulturarv og kunstig intelligens, som skal støtte en etisk og samfunnsbasert bruk av digitale verktøy i tråd med 2003-konvensjonen.

I oppfølgingen av 2003-konvensjonen vektlegger UNESCO kapasitetsbygging, internasjonalt samarbeid og en samfunnsbasert tilnærming. Tradisjonsbærere og lokalsamfunn skal selv definere hva som videreføres og hvordan dette skjer. UNESCO framhever særlig betydningen av immateriell kulturarv i byutvikling, folkehelse, klimaomstilling, utdanning og i arbeidet med urfolks- og minoriteters rettigheter.

3.3 Føringer fra norsk kulturpolitikk

Lovverk, stortingsmeldinger og nasjonale strategier i Norge understøtter UNESCOs helhetlige kulturforståelse. Nyere kulturpolitiske dokumenter løfter fram et relasjonelt perspektiv på kunst- og kulturfeltet, der verdiskaping forstås som et resultat av samspillet mellom aktører, fellesskap, institusjoner og praksiser. Dette perspektivet harmonerer med 2003-konvensjonens samfunnsbaserte tilnærming til immateriell kulturarv, og kommer blant annet til uttrykk gjennom temaer som:

- mangfold og kulturelle rettigheter
- deltakelse og frivillighet bærende strukturer i kulturlivet
- urfolk og nasjonale minoriteters kulturarv
- museenes og kunnskapsinstitusjonenes rolle

Stortingsmeldingene, *Meld. St. 16 (2019-2020)* for kulturmiljø og *Meld. St. 23 (2020-2021)* for museer, legger tydelige forventninger til museenes arbeid med både immateriell og materiell kulturarv, og understreker museenes rolle som samfunnsaktører i dialog med sivilsamfunn og kunnskapsmiljøer. *Meld. St. 10 (2018-2019)* løfter frem verdien av frivillighetens selvstendighet og brede deltakelse og danner et sentralt utgangspunkt for et sterkt og mangfoldig arbeid med immateriell kulturarv basert på relasjonell og generasjonell brobygging.

Arbeidet med vern og videreføring av immateriell kulturarv er forankret i *kulturloven, kulturminne-/kulturmiljøloven, opplæringsloven, sameloven og språkloven*, og må også ses i sammenheng med *naturmangfoldloven*, som synliggjør forbindelsen mellom kultur, natur og tradisjonell kunnskap. Samlet utgjør disse lovene et nasjonalt rammeverk for kulturell bærekraft, der rettigheter, deltakelse, språk og levende kulturpraksiser inngår i en helhet. Dette er avgjørende for arbeidet med immateriell kulturarv, ettersom vern og videreføring forutsetter at kunnskap, ferdigheter og praksiser opprettholdes og overføres i aktive fellesskap.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, som dokumenterer fornorskningspolitikken og dens konsekvenser for samer, kvener/norskfinner og skogfinner, understreker samtidig behovet for å fremme kunnskap, anerkjennelse, likeverd og forsoning. Rapporten tydeliggjør dermed at arbeidet med immateriell kulturarv ikke bare er et spørsmål om bevaring, men også om rettigheter, deltakelse og kulturell kontinuitet.

Selv om 2003-konvensjonen ikke er direkte innlemmet i norsk lovverk, bidrar eksisterende regelverk samlet sett til å sikre at immateriell kulturarv forstås og forvaltes som en felles samfunnsressurs, med betydning for vern, formidling, inkludering og bærekraftig utvikling.

3.4 Kulturdirektoratets strategiske posisjon

Kulturdirektoratet har det delegerte ansvaret for oppfølgingen av UNESCOs 2003-konvensjon om vern av immateriell kulturarv. Arbeidet er forankret i Kulturdirektoratets virksomhetsstrategi, der mangfold, bærekraft og kunnskap er sentrale prioriteringer, samt i føringer fra tildelingsbrevet om samarbeid, deltakelse og samfunnsrelevans. Kulturdirektoratet har også en særskilt rolle som nasjonal koordinator for mangfold, inkludering og deltakelse.

Kulturdirektoratet har en sentral strategisk posisjon som forvalter av statlige virkemidler, fagdirektorat og samarbeidspartner i et bredt nasjonalt og internasjonalt landskap. 2003-

konvensjonens sektorovergripende karakter gjør denne rollen særlig viktig, ettersom immateriell kulturarv berører flere samfunnsområder, blant annet utdanning, språk, naturforvaltning, urfolkspolitikk og frivillighet. Arbeidet forutsetter derfor samordning på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Som tilskuddsforvalter omsetter Kulturdirektoratet konvensjonens mål til praksis. Tilskuddsordninger er et sentralt virkemiddel for å styrke vern, videreføring, dokumentasjon og utvikling av immateriell kulturarv, og bidrar til å fremme levende kulturpraksiser, lokal forankring, deltakelse og mangfold. Samtidig gir forvaltningen innsikt i behovene i feltet og grunnlag for mer målrettet virkemiddelutvikling.

Som fagdirektorat utvikler og formidler Kulturdirektoratet kunnskap, gir faglige råd og bidrar til helhetlig politikikutvikling. Dette innebærer å synliggjøre immateriell kulturarv som et levende og samfunnsrelevant felt, og å fremme prinsipper om deltakelse, medvirkning, kulturelt mangfold, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling.

Kulturdirektoratets strategiske rolle styrkes gjennom samarbeid med andre direktorater, nasjonale institusjoner, frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer, samt gjennom internasjonale nettverk. Slikt samarbeid er avgjørende for å sikre helhetlig oppfølging av 2003-konvensjonen og for å plassere det norske arbeidet i en bredere faglig sammenheng.

Arbeidet med immateriell kulturarv skal være samfunnsforankret og bygge på solid fagkunnskap. Vern og videreføring må ta utgangspunkt i behovene til tradisjonsbærerne, særlig blant urfolk og nasjonale minoriteter, samtidig som institusjoner innen arkiv, bibliotek, museum, utdanning og forskning, samt frivillig sektor, har viktige roller.

Samlet gir dette Kulturdirektoratet en nøkkelrolle i videreutviklingen av Norges arbeid med 2003-konvensjonen. Behovet for samordning og langsiktighet tilsier en strategisk tilnærming, med særlig vekt på tre innsatsområder beskrevet nærmere under kap. 7 og 8:

Bevisstgjøring og synliggjøring	for å øke kunnskapen om immateriell kulturarv og dens plass i samfunn og forvaltning
Kapasitetsbygging	for å styrke kompetanse og gjennomføringsevne
Finansiering	for å sikre relevante og bærekraftige virkemidler

4 Aktører i feltet

Arbeidet med vern og videreføring av immateriell kulturarv er sektorovergripende, og berører en rekke samfunnsområdene utover kultursektoren. *Utdanningssektoren* spiller en sentral rolle i overføring av kunnskap og ferdigheter, både gjennom formell og uformell opplæring. *Nærings- og verdiskapingsperspektiver* er særlig relevante innen håndverk, kulturnæringer og lokal utvikling. *Landbruks- og utmarkssektoren* er sentral for tradisjonell ressursbruk, mattradisjoner og kulturlandskap. *Kulturminnevernet* bidrar til å belyse sammenhengen mellom materiell og immateriell kulturarv, mens *naturvernet* bidrar med å løfte tradisjonskunnskap i samspillet mellom mennesker og natur.

Kulturdirektoratet har ikke sektoransvar for disse områdene, men har på oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) et nasjonalt koordinerende og rådgivende ansvar for oppfølgingen av UNESCOs 2003-konvensjon. Dette innebærer å legge til rette for samarbeid, kunnskapsdeling og helhetlige prosesser på tvers av sektorer i dialog med ansvarlige myndigheter og aktører i sivilsamfunnet, som frivillige organisasjoner og ulike kulturinstitusjoner.

Samarbeid med urfolk og nasjonale minoriteter er en forutsetning for en helhetlig og kunnskapsbasert oppfølging av 2003-konvensjonen. Dette omtales nærmere i kapittel 5 og 6.

4.1 Sivilsamfunnet

Frivillige organisasjoner, NGOer og kulturbærere har en nøkkelrolle som utøvere, kunnskapsbærere og strategiske aktører i arbeidet med vern og videreføring av immateriell kulturarv. Over 2000 frivillige organisasjoner er aktive innen ulike kulturfelt og bidrar til kunnskapsdeling og praksisoverføring i sitt daglige arbeid og gjennom ulike nettverk, seminarer, kurs og festivaler.

Elleve NGOer fra Norge er akkreditert til UNESCO pr. juni 2026:

- Forbundet Kysten
- Memoar
- Noregs Ungdomslag
- Norges bygdekvinnelag
- Norges Husflidslag
- Norsk forening for fartøyvern
- Norsk Folkedraktforum
- Norsk håndverksinstitutt
- Norsk institutt for bunad og folkedrakt
- Norsk senter for folkemusikk og folkedans
- Slow Food Bergen

Organisasjonene er dermed offisielt godkjent som samarbeidspart eller rådgiver til UNESCO i arbeidet med 2003-konvensjonen. Det er organisasjonene som selv søker om akkreditering direkte til UNESCO. Flere urfolks og nasjonale minoritetsorganisasjoner oppfordres til å vurdere akkreditering, men akkreditering er ikke en forutsetning for å bidra i arbeidet. Et bredere faglig nettverk i sivilsamfunnet, blant annet representert gjennom Forum for levende kulturarv, spiller en viktig rolle i utviklingsarbeidet.

Norge har pr. 2026 [seks praksiser/tradisjoner](#) innskrevet på UNESCOs [lister og fortegnelser](#). De ansvarlige fagmiljøene bak disse innskrivningene har opparbeidet en solid kompetanse og er viktige samarbeidspartnere nasjonalt og internasjonalt:

Praksis/tradisjon	Liste	Type	År	Aktør
Oselvartradisjonen	Gode vernepraksiser	Nasjonal	2016	Oselvarverkstaden
Setesdalstradisjonen	Representativ	Nasjonal	2019	Setesdalsfolk
Bygghyttemodellen	Gode vernepraksiser	Multinasjonal	2020	Nidaros domkirkes restaureringsarbeider
Klinkbåttradisjonen i Norden	Representativ	Multinasjonal	2021	Forbundet Kysten
Bunadbruk i Norge	Representativ	Nasjonal	2024	Fem organisasjoner og institusjoner
Setertradisjonen	Representativ	Multinasjonal	2024	Norsk seterkultur

Samarbeid med institusjoner og NGOer

Kulturdirektoratet følger opp museene gjennom dialog, forvaltning og faglige tiltak. Samarbeidet med Kulturvernforbundet og deres medlemsorganisasjoner er styrket de senere årene, og akkrediterte NGOer og Forum for levende kulturarv er viktige samarbeidspartnere i dokumentasjons- og utviklingsarbeid.

Kulturdirektoratet har også et etablert samarbeid med nasjonale minoritetsorganisasjoner gjennom driftstøtte og prosjektmidler. Via Sametinget følges samarbeidet med relevante samiske institusjoner og organisasjoner opp.

Dette brede samarbeidet bidrar til å styrke samfunnsbasert forvaltning og varig videreføring av levende kunnskap og tradisjoner.

4.2 Sentrale offentlige aktører

Utdanningssektoren er en særdeles viktig aktør i arbeidet med vern og videreføring av kunnskap. Kulturdirektoratet har etablert samarbeid med UDIR i arbeidet, men vil arbeide for en tettere kontakt med Universiteter og høyskolesektoren. UH-sektoren spiller en viktig rolle gjennom forskning, utdanning og metodeutvikling. Flere universiteter og høyskoler i Norge har relevante fagmiljøer som styrker kunnskapsgrunnet.

På regionalt nivå har fylkeskommunene og kommunene en sentral rolle i å legge til rette for et mangfoldig kulturliv. Erfaring fra andre periodiske rapport viser at Kulturdirektoratet ikke har nådd det regionale nivået på tilfredsstillende måte i arbeidet med implementeringen av 2003-konvensjonen.

Ulike kulturinstitusjoner er sentrale aktører i arbeidet, eksempelvis: språk- og kultursentrene utgjør sammen med museene en viktig del av infrastrukturen for vern og videreføring av immateriell kulturarv, både som kunnskaps- og dialoginstitusjoner og som viktige møteplasser i sine lokalsamfunn. Museenes rolle som samfunnsaktører med ansvar for deltakelse, mangfold og kunnskapsdeling utdypes videre i kapittel 8.4. Samiske museer og museer med ansvar for nasjonale minoriteter har særlig viktige roller. Kulturdirektoratet følger opp museene under kap. 320 post 70 og arbeider for å styrke og synliggjøre deres innsats.

Arkivsektoren sikrer dokumentasjon og bevaring av kildemateriale, mens bibliotekene fungerer som lokale møteplasser og arenaer for dialog, språk og kulturuttrykk.

Kulturskolene utgjør en viktig del av infrastrukturen for vern og videreføring av immateriell kulturarv. Gjennom undervisning i musikk, dans, håndverk, fortellertradisjoner og ander kunst- og kulturuttrykk fungerer kulturskolene som sentrale arenaer for praksisoverføring mellom generasjoner, særlig på lokalt nivå. I samspill med frivillige miljøer, tradisjonsbærere og institusjoner bidrar kulturskolene til å gjøre immateriell kulturarv tilgjengelig for barn og unge, og til å knytte tradisjonell kunnskap til samtidige uttrykk og læringsformer.

Samarbeid med offentlige aktører

Effektivt samarbeid mellom offentlige aktører er avgjørende for å styrke arbeidet med immateriell kulturarv. God koordinering og dialog er viktig for helhetlige og kunnskapsbaserte prosesser. Samarbeid på tvers av sektorer bidrar til å samle perspektiver fra kultur, utdanning, språk, næring, miljø, og bidrar til en helhetlig forvaltning og til arbeidet for en bærekraftig utvikling.

Kulturdirektoratet samarbeider med flere direktorater og etater om spørsmål knyttet til immateriell kulturarv, blant annet innen opplæring, håndverkskompetanse, kulturelt mangfold, barn og unge, kulturmiljø, naturforvaltning, bærekraft og beredskap. Arbeidet omfatter utvikling, strategiske råd, internasjonale programmer og koordinering av statlige virkemidler.

Dette arbeidet skal bidra til bedre koordinering mellom ulike aktører, og til å utvikle robuste strukturer for helhetlig forvaltning, formidling og videreføring av levende kulturarv.

4.3 Departementer og direktorater i Norge

Kultur- og likestillingsdepartementet har hovedansvaret for å følge opp Norges forpliktelser etter UNESCOs 2003-konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven, blant annet gjennom nasjonal politikk, forvaltning og samarbeid med relevante miljøer og institusjoner. Samtidig berører oppfølgingen flere sektorer. Eksempelvis har *Utenriksdepartementet* ansvar for de internasjonale og folkerettslige sidene, *Klima- og miljødepartementet* for spørsmål som gjelder natur, tradisjonell kunnskap og bærekraft, *Kommunal- og distriktsdepartementet* for forhold knyttet til same- og minoritetspolitikk samt lokal og regional forvaltning og *Kunnskapsdepartementet* for rammer knyttet til opplæring, kunnskapsutvikling som også omfatter videreføring av immateriell kulturarv.

Kulturdirektoratet samarbeider med flere departementer, direktorater og offentlige aktører med UNESCO-mandat i oppfølgingen av 2003-konvensjonen, blant annet:

Aktør	Samarbeidsområder
Kultur- og likestillingsdepartementet	Ansvarlig departement for 2003-konvensjonen
Sametinget	Oppfølging av samisk immateriell kulturarv
Kommunal- og distriktsdepartementet	Tilskuddsordninger til nasjonale minoriteter Oppfølging av rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen
Norges faste delegasjon til UNESCO	Ivaretar den daglige kontakten med UNESCO og fungerer som et bindeledd mellom norske myndigheter og medlemslandene.

Den norske UNESCO-kommisjonen	Rådgiver for myndighetene, bindeledd til sivilsamfunnet. Sekretariatet er i Kunnskapsdepartementet.
Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse	Trepartssamarbeid i faglige råd for håndverk, design og produktutvikling RAs håndverksstrategi
Kulturtanken	Barn og unge i oppfølgingen av 2003-konvensjonen
Miljødirektoratet	1972-konvensjonen og andre relevante UNESCO-konvensjoner/programmer Periodisk rapport, men arbeidet bør styrkes, jf. UNESCOs egne tiltak og føringer
Språkrådet	Oppfølging av rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen Forvaltningsoppgaver knyttet til nasjonale minoriteter
Riksantikvaren	1972-konvensjonen Kulturmiljøforvaltning, ny kulturmiljølov RAs håndverksstrategi Haag-konvensjonen og Annen protokoll Kreativt Europa og EØS-midlene
Utdanningsdirektoratet	Faglig råd for håndverk, design og produktutvikling RAs håndverksstrategi

4.4 Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid er viktig for arbeidet med immateriell kulturarv fordi det styrker kunnskapsutveksling, synliggjøring og utvikling av gode metoder for vern og videreføring på tvers av land og tradisjonsmiljøer. Det internasjonale samarbeidet skjer gjennom formelle kanaler og uformelle nettverk, blant annet:

Aktør	Samarbeidsområder
European Network of Focal Points	Kulturdirektoratet deltar i styringsgruppa
Kategori 2 senter i Belgia	Norge er invitert til å delta i styregruppen for det planlagte UNESCO Kategori 2 senteret for immateriell kulturarv (etablering planlagt 2028). Deltakelsen gir Norge mulighet for å bidra til strategisk utvikling, faglig prioritering og internasjonalt samarbeid knyttet til 2003-konvensjonen.
Komiteen for 2003-konvensjonen	Norge har stilt som kandidat til medlemskap i Den mellomstatlige komiteen for UNESCOs 2003-konvensjon. Et eventuelt medlemskap vil gi Norge en mer aktiv rolle i det internasjonale samarbeidet med konvensjonen i perioden 2026-2030, med kulturdirektoratet som faglig støttefunksjon.
Nordisk-baltisk nettverk	Nordiske Focal Points møtes jevnlig for å utveksle erfaringer og ideer for arbeidet med 2003-konvensjonen

UNESCOs eksekutivkomite	Norge er valgt inn som medlem av komiteen fra 2025, noe som styrker Norges mulighet for å bidra til overordnede prioriteringer i UNESCOs arbeid, inkludert innen kulturfeltet.
UNESCOs sekretariat for oppfølging av 2003-konvensjonen	UNESCOs Entity for Living Heritage

I tillegg deltar Kulturdirektoratet i internasjonale kulturarvs- og museumsnettverk som [ICOMOS](#), [ICCROM](#), [ICOM](#) og [IFACCA](#). Kulturdirektoratet følger også opp samarbeid gjennom EØS-midlene, Kreativt Europa, Europeiske kulturruter, Europeiske kulturarvsdager og nordområdesamarbeid.

Viktige arenaer er blant annet Arctic Arts Summit, Riddu Ridðu-festivalen og Førdefestivalen, for å nevne et utvalg. UNESCO-samarbeid gjennom Kategori 2-sentre og UNESCO Chairs vil også være sentrale mekanismer.

5 Samisk immateriell kulturarv

Samene er et urfolk som har sine tradisjonelle bosettingsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland – samlet kjent som Sápmi.

Sametinget har et særskilt ansvar for samisk kulturarv, språk og tradisjonell kunnskap. Kulturdirektoratet samarbeider tett med Sametinget i oppfølgingen av 2003-konvensjonen. Regjeringen har et konstitusjonelt og internasjonalt ansvar for å legge til rette for at samene kan sikre og utvikle sine språk, kultur og samfunnsliv, jf. Grunnloven § 108 og Sameloven, samt internasjonale forpliktelser som FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27, og ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. (jf. [Grunnlaget for samepolitikken - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)).

UNESCO vurderer nordsamisk som et truet språk, lulesamisk og sørsamisk som alvorlig truede språk, mens pitesamisk, umesamisk og østsamisk/skolttesamisk er i en vitaliseringsfase. Språkområdene strekker seg over hele Sápmi, på tvers av riksgrenser, noe som understreker behovet for grenseoverskridende samarbeid.

I 2020 vedtok Sametinget at oppfølgingen av 2003-konvensjonen skal ses i et allsamisk og grenseoverskridende perspektiv. Dette innebærer at arbeidet med immateriell kulturarv skal ta hensyn til at samisk kultur- og språkområder strekker seg på tvers av nasjonale grenser, samtidig som oppfølgingen skjer på ulike nivåer og regioner. I oppfølgingen av 2003-konvensjonen har Kulturdirektoratet løpende dialog og dialogmøter med Sametinget, samiske institusjoner, språk- og kultursentre og fagmiljøer. Dialogen og innspillene har bidratt til å identifisere både felles utfordringer på tvers av Sápmi og særskilt behov knyttet til språk, kunnskapsoverføring mellom generasjoner og institusjonelle rammer, og danner et viktig grunnlag for de strategiske prioriteringene i dette kapitlet.

Kulturdirektoratets rolle i arbeidet med samisk immateriell kulturarv er å støtte opp under Sametingets ansvar og samiske institusjoners arbeid, i tråd med 2003-konvensjonens prinsipper om samfunnsbasert forvaltning og respekt for urfolks selvbestemmelse. Arbeidet med samisk immateriell kulturarv skal være samfunnsbasert, etisk forankret og skje på samiske premisser. Dette innebærer respekt for samisk definisjonsmakt, språk, kunnskapstradisjoner og estetikk, samt reell medvirkning fra samiske aktører.

5.1 Overordnede prinsipper

Medvirkning og selvbestemmelse	Samiske institusjoner, organisasjoner, lokalsamfunn og tradisjonsbærere skal ha reell innflytelse i utforming, gjennomføring og evaluering av tiltak. Samisk definisjonsmakt er en forutsetning for legitimitet, kvalitet og bærekraft i arbeidet med immateriell kulturarv.
Etisk forankring	Arbeidet skal bygge på frivillighet, informert samtykke og respekt for samisk kulturelt eierskap og integritet. Dokumentasjon og formidling må ta hensyn til historiske maktforhold, koloniseringsprosesser og risiko for uønsket eksponering, kommersialisering eller kulturell appropriasjon.
Mangfold og samtidighet	Immateriell kulturarv er dynamisk og inkluderer både tradisjonelle og samtidige uttrykk. Samtidsuttrykk, kunstneriske praksiser og nye former for kunnskapsoverføring skal anerkjennes som en del av levende kulturarv, på linje med historiske tradisjoner.
Språk som bærer av kulturarv	Samiske språk og kultur må ses i sammenheng i alt arbeid med vern og videreføring. Språkene er bærere av kunnskap, identitet og praksis, og arbeidet skal bidra til styrking og bruk av samiske språk i kulturarvssammenheng.
Selvrepresentasjon og kontroll over narrativer	Samiske aktører skal selv eie og definere hvordan deres immaterielle kulturarv skal beskrives, dokumenteres og formidles, inkludert beslutninger om hva som skal deles offentlig og hva som skal forbli internt eller beskyttet.

5.2 Strategiske prioriteringer

Arbeidet med oppfølgingen av 2003-konvensjonen skal bidra til forsoning, tillitsbygging og kulturell bærekraft. Arbeidet skal bidra til å styrke samisk selvbestemmelse, kulturell kontinuitet og mangfold, og sikre at samisk immateriell kulturarv videreføres som levende og relevante praksiser i et moderne samfunn. Dette skal skje i samarbeid med Sametinget, blant annet gjennom prioritert arbeid med samisk immateriell kulturarv.

6 Nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv

Norge har fem nasjonale minoriteter: kvener/norskfinner, skogfinner, jøder, romanifolk/tatere og romer. Arbeidet med immateriell kulturarv følger UNESCOs 2003-konvensjon og norske forpliktelser om medvirkning, etisk forankring og respekt for kulturelt eierskap. Strategien skal legge til rette for synliggjøring, dokumentasjon og videreføring av immateriell kulturarv på minoritetenes egne premisser.

Staten har et særlig ansvar for å legge til rette for at nasjonale minoriteter kan bevare, utvikle og videreføre sine språk og kulturer. Dette ansvaret er forankret i Grunnloven § 108, menneskerettighetene og Norges internasjonale forpliktelser, herunder Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, Den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Den nasjonale politikken for nasjonale minoriteter er samlet i Meld. St. 12 (2020-2021) Nasjonale minoriteter i Norge – en helhetlig politikk, som vektlegger språk, kultur og identitet som grunnleggende rettigheter, og fremhever medvirkning, tillit og samarbeid som sentrale prinsipper. Arbeidet må også ses i sammenheng med oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, som dokumenterer konsekvensene av fornorskingspolitikken og peker på behovet for tillit, anerkjennelse og reparerende tiltak.

Språk, muntlige tradisjoner og praksiser har blitt svekket gjennom historisk marginalisering, assimilering og manglende institusjonell støtte. Samtidig pågår det i dag et omfattende revitaliseringsarbeid, drevet av minoritetene selv, ofte i samarbeid med frivillige organisasjoner, museer, språk- og kultursentre og forskningsmiljøer. Dette arbeidet er avgjørende for kunnskapsoverføring mellom generasjoner og for å sikre kulturell bærekraft. I oppfølgingen av 2003-konvensjonen har Kulturdirektoratet hatt dialog med representanter for alle de fem nasjonale minoritetene. Dialogen har synliggjort både felles utfordringer og behov på tvers av minoritetsgruppene, samt særskilte utfordringer knyttet til de enkelte minoritetenes språk, kulturpraksiser og organisatoriske rammer. Flere av minoritetene har særlig løftet fram språk som bærer av immateriell kulturarv, videreføring mellom generasjoner samt behovet for grenseoverskridende samarbeid der kultur- og språkområder strekker seg på tvers av nasjonale grenser.

Arbeidet med nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv skal være samfunnsbasert, etisk forankret og skje på minoritetenes egne premisser, i tråd med prinsippene i UNESCOs 2003-konvensjon. Det innebærer respekt for kulturelt eierskap, rett til selvrepresentasjon og anerkjennelse av at minoritetene selv definerer hva som er betydningsfull kulturarv, og hvordan den skal dokumenteres, videreføres og formidles.

6.1 Overordnede prinsipper

Medvirkning og selvbestemmelse	Nasjonale minoriteters organisasjoner, institusjoner og tradisjonsbærere skal ha reell innflytelse i utforming og gjennomføring av tiltak. Medvirkning er en forutsetning for legitimitet, kvalitet og bærekraft i arbeidet.
Etisk forankring	Frivillighet, informert samtykke og respekt for kulturell integritet skal ligge til grunn for dokumentasjon og formidling, som må ta hensyn til historiske maktforhold og risiko for uønsket eksponering, kommersialisering eller kulturell appropriasjon.
Mangfold og samtidighet	Immateriell kulturarv er dynamisk og inkluderer både tradisjonelle og samtidige uttrykk. Samtidsuttrykk, kunstneriske praksiser og nye former for kunnskapsoverføring skal anerkjennes som en del av levende kulturarv, på linje med historiske tradisjoner.
Språk som bærer av kulturarv	Språk og kultur må ses i sammenheng i arbeidet med vern og videreføring. Arbeidet skal støtte minoritetsspråkene som bærere av kunnskap, identitet og praksis, og bidra til at språk og kultur sees i sammenheng.
Selvrepresentasjon og kontroll over narrativer	Nasjonale minoriteter skal selv eie og definere hvordan deres immaterielle kulturarv beskrives, dokumenteres og formidles, herunder hvilke deler som ikke skal offentliggjøres.

Jøder

Jødisk immateriell kulturarv i Norge omfatter språk, religiøse praksiser, høytider, ritualer, musikk, fortellinger, mattradisjoner og kunnskapsformer som er tett knyttet til fellesskapets liv og identitet. Kulturarven er både lokalt forankret og del av en internasjonal og transnasjonal tradisjon.

Arbeidet med jødisk immateriell kulturarv skal være etisk forankret og bygge på dialog og tillit. Dokumentasjon og formidling må ivareta hensyn til kulturell og religiøs sensitivitet og respekt for kulturelt eierskap. Strategisk knyttes dette arbeidet særlig til virkemidlene bevisstgjøring, kompetansebygging og institusjonelt samarbeid, og til innsatsområdene forsoning og museenes rolle.

Kvener/norskfinner

Kvensk språk er en sentral bærer av immateriell kulturarv, og er klassifisert som alvorlig truet. Samtidig har finsk språk hatt og har fortsatt stor betydning for norskfinsk kulturarv, særlig knyttet til historisk migrasjon, familietradisjoner og kulturell kontinuitet. Begge språkene er viktige for forståelsen av kvensk og norskfinsk kulturarv, og revitaliseringsarbeid pågår gjennom språk- og kultursentre, frivillige organisasjoner, museer og utdanningsinstitusjoner. Muntlige tradisjoner, fortellinger, musikk, håndverk, mattradisjoner og sosiale praksiser utgjør viktige deler av den levende kulturarven.

I tråd med strategiens virkemidler skal arbeidet med kvensk/norskfinsk immateriell kulturarv særlig vektlegge kapasitetsbygging, synliggjøring og langsiktig kunnskapsoverføring. Dette

innebærer støtte til tiltak som styrker sammenhengen mellom språk og kultur, og utvikling av arenaer for læring og formidling på kvenske/norskfinske premisser. Arbeidet er særlig relevant innen innsatsområdene forsoning, museenes rolle og bærekraftige lokalsamfunn.

Romanifolk/tatere

Romanifolkets/taternes immaterielle kulturarv omfatter blant annet muntlige fortellinger, musikk, håndverk, reisepraksiser, språk og sosiale normer. Kulturarven har i stor grad vært overført gjennom muntlig tradisjon og praksisbasert læring innenfor familier og nettverk.

Historiske overgrep og assimileringsspolitikk har hatt store konsekvenser for videreføringen av romanifolket/taternes kulturarv. Arbeidet må derfor ses i sammenheng med forsoningsarbeid og tillitsbygging. Strategisk prioriteres virkemidler som kapasitetsbygging, langsiktige partnerskap og støtte til selvrepresentasjon, særlig innen innsatsområdene forsoning og bærekraftige lokalsamfunn.

Romer

Romers immaterielle kulturarv omfatter språk, musikk, fortellinger, ritualer, sosiale strukturer og kunnskapsformer, og er preget av mobilitet og sterke familie- og fellesskapsbånd. Kulturarven er i stor grad transnasjonal og videreføres gjennom praksis og muntlig tradisjon.

Strategiske tiltak må ta hensyn til erfaringer med marginalisering og manglende tillit til offentlige institusjoner. Arbeidet skal bygge på dialog, relasjonsbygging og frivillighet, og støtte initiativer som styrker synliggjøring og kunnskapsoverføring på romers egne premisser. Dette knyttes særlig til virkemidlene bevisstgjøring, kapasitetsbygging og finansieringsordninger, og til innsatsområdene forsoning og bærekraftige lokalsamfunn.

Skogfinner

Skogfinsk immateriell kulturarv er nært knyttet til språk, musikk, naturbruk, bosettingsformer, byggeskikk, håndverk, fortellinger og ritualer. Selv om det skogfinske språket i dag ikke lenger er i aktiv bruk i Norge, lever kulturarven videre gjennom praksiser, kunnskap og identitet knyttet til skogfinske miljøer, blant annet gjennom stedsnavn og personnavn som bærer spor av skogfinsk språk og historie.

Strategisk innsats skal støtte dokumentasjon, formidling og revitalisering av skogfinske kulturuttrykk i samarbeid med relevante organisasjoner, museer og fagmiljøer. Arbeidet knyttes særlig til virkemidlene bevisstgjøring og synliggjøring samt kapasitetsbygging, og er relevant for innsatsområdene bærekraftige lokalsamfunn, forsoning og museenes rolle.

6.2 Strategiske prioriteringer

Arbeidet med oppfølgingen av 2003-konvensjonen skal bidra til forsoning, tillitsbygging og kulturell bærekraft. Arbeidet skal sikre at nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv videreføres som levende og relevante uttrykk i dagens og framtidens samfunn. Gjennom respektfull samhandling, kunnskapsdeling og tydelige rammer for ansvar og roller kan immateriell kulturarv være en ressurs både for minoritetene selv og samfunnet som helhet.

7 Virkemidler

Strategien identifiserer tre hovedvirkemidler for å styrke arbeidet med immateriell kulturarv:

Bevisstgjøring og synliggjøring

Kapasitetsbygging

Finansiering

Disse virkemidlene støtter opp under en samfunnsbasert og kunnskapsdrevet forvaltning, og legger grunnlaget for et koordinert nasjonalt arbeid i tråd med føringer og prinsipper i 2003-konvensjonen. Under er virkemidlene omtalt hver for seg, men de må ses i sammenheng.

7.1 Bevisstgjøring og synliggjøring

Bevisstgjøring er avgjørende for å styrke respekt og anerkjennelse for immateriell kulturarv. Feltet er fortsatt lite kjent for mange, og både Telemarksforskning (2025) og NOU 2025:7 Musikklandet viser til dette, og peker på behov for bedre samordning, tydeligere kommunikasjon og mer tilgjengelige digitale løsninger.

Nasjonal synlighet forutsetter:

- klarere språk og begrepsbruk
- åpne møteplasser for dialog, læring og erfaringsutveksling
- bedre digital infrastruktur
- samarbeid med medier, utdanningssektoren og frivillige miljøer

Konferanser, seminarer, nordisk samarbeid og UNESCO-nettverk er viktige arenaer for å løfte feltet, øke kunnskap og utvikle felles forståelse.

Den nasjonale databasen [immateriellkulturarv.no](http://www.ikanorge.no) (www.ikanorge.no) er et sentralt virkemiddel i arbeidet med å styrke digital infrastruktur for immateriell kulturarv. Databasen skal bidra til bedre oversikt over immateriell kulturarv i Norge. Den skal styrke synligheten av levende kulturpraksiser og legge til rette for dokumentasjon, læring, deltakelse og formidling på tvers av språk, regioner og tradisjoner. En teknisk og innholdsmessig revitalisering av databasen er derfor et viktig grep for å gjøre den mer relevant og tilgjengelig for kulturfelleskap, fagmiljøer og offentligheten.

UNESCOS listeføringsmekanismer gir på sin side internasjonal synlighet og anerkjennelse av utvalgte kulturuttrykk. Disse mekanismene utfyller, men erstatter ikke, behovet for brede, åpne og samfunnsbaserte nasjonale løsninger for dokumentasjon og synliggjøring av immateriell kulturarv.

Kulturdirektoratet vil:

- arbeide for en revitalisering av fortegnelsen www.ikanorge.no
- synliggjøre immateriell kulturarv og Kulturdirektoratets rolle i tråd med Kulturdirektoratets kommunikasjonsstrategi

- bidra til at Norge fremmer nominasjoner i tråd med UNESCOs prioriteringer og Norges politikk på området
- synliggjøre sivilsamfunnets rolle i rapportering til UNESCO

7.2 Kapasitetsbygging

Kapasitetsbygging skal styrke kunnskap, kompetanse og samarbeid i feltet og må ses i sammenheng med de strategiske innsatsområdene omtalt i kap. 8. Kulturdirektoratet arbeider med intern kompetanseutvikling, i tillegg til målrettede tiltak i samarbeid med andre direktorater og sivilsamfunn - i tråd med UNESCOs samfunnsbaserte tilnærming.

Prioriterte områder inkluderer:

- immateriell kulturarv i urbane sammenhenger
- kulturarv i krisesituasjoner og beredskap
- tradisjonell kunnskap i bærekraftig utvikling
- kapasitetsbygging for og med urfolk og nasjonale minoriteter som en del av forsoningsarbeidet

Kulturdirektoratet vil:

- bidra til at Norge leverer tydelige og gode periodisk rapporter til UNESCO, først i 2027 deretter hvert fjerde år. Rapportene skal brukes aktivt i utvikling av feltet.
- bidra til at arbeid med urfolks og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv fortsatt er prioritert i arbeidet med 2003-konvensjonen
- bidra i utviklingen av strategiske fagmiljøer i relevante institusjoner og organisasjoner
- styrke samarbeid med fylkeskommuner og UH-sektor for å løfte arbeid med 2003-konvensjonen

7.3 Finansiering

Finansiering er et kritisk virkemiddel for opplæring, dokumentasjon, forskning, formidling og videreføring av immateriell kulturarv. De fleste aktører som arbeider med feltet mottar offentlig støtte på statlig, regionalt eller lokalt nivå, ofte i kombinasjon med frivillig innsats. I tillegg spiller stipendordninger en viktig rolle for å sikre tid, fordypning og kontinuitet i utøvelse, kunnskapsoverføring og utviklingsarbeid, særlig for enkeltutøvere, tradisjonsbærere og yngre aktører.

Prosjekttilskudd og stipender kan søkes blant annet hos:

- Kulturdirektoratet og Norsk kulturfond
- Sametinget
- Riksantikvaren
- Språkrådet
- Fylkeskommunale og kommunale tilskudd
- Private aktører og stiftelser

Finansiering må støtte opp under både videreføring, dokumentasjon, innovasjon og langsiktig kapasitet i feltet og legge til rette for at både institusjoner, frivillige miljøer og individuelle tradisjonsbærere kan bidra til levende immateriell kulturarv.

Flere aktører opplever dagens ordninger som fragmenterte og lite tilgjengelige. Det er behov for bedre tilpasning, helhetlig oversikt og målrettede virkemidler, særlig for underrepresenterte folkegrupper og UNESCO-relaterte prosjekter.

Kulturdirektoratet vil:

- arbeide for tydeligere prioritering av samfunnsbaserte prosjekter
- øke informasjon om relevante tilskuddsordninger
- utforske bærekraftig inntektsgrunnlag og nye samarbeidsmodeller

8 Strategiske innsatsområder

Strategien konsentrerer arbeidet om fire prioriterte innsatsområder som samlet skal styrke vern og videreføring av immateriell kulturarv i Norge. Hvert innsatsområde bygger på tidligere analyser (kapittel 1–6) og har konkrete målsettinger og tiltak.

8.1 Bærekraftige byer og lokalsamfunn

Immateriell kulturarv er nært knyttet til bærekraftig utvikling, og strategiens første innsatsområde vil fokusere på pilotprosjekter i noen utvalgte byer og fylker. Målet med pilotprosjektene er å teste tverrsektorielt utviklingssamarbeid, med utgangspunkt i FNs bærekraftsmål 11 – om bærekraftige byer og lokalsamfunn. Prosjektene skal styrke samarbeid mellom lokale aktører, utvikle modeller for integrering av immateriell kulturarv i urban kontekst, og bidra til inkludering, mangfold og økt motstandskraft.

Kulturdirektoratet vil:

- utarbeide konkrete prosjektforslag sammen med utvalgte byer og fylker
- følge opp fylkeskommunene mer systematisk for å styrke kunnskapsgrunnlaget, sikre forankring og bedre koordinering
- etablere årlige møter med fylkeskommunene
- bidra til økt kunnskap og kapasitetsbygging om 2003-konvensjonen i offentlig sektor
- legge til rette for sivilsamfunnet og særlig frivillighetens deltakelse og synliggjøre dens rolle som kunnskapsbærere
- løfte fram eksempler på god praksis i samarbeid mellom frivillige og institusjoner
- bidra til å styrke kulturinstitusjoners rolle i vern og videreføring av immateriell kulturarv
- bidra til å løfte fram verdien av praksiskunnskap i formell, ikke-formell og uformell opplæring
- styrke samarbeid med relevante institusjoner og NGOer
- bidra til god informasjonsflyt og god kommunikasjon med og mellom de ulike aktørene
- styrke samarbeidet med universitets og høgskole-sektoren
- vise viktigheten av kulturens rolle i bærekraftig utvikling, med særlig vekt på urfolk og minoriteter
- styrke internasjonalt samarbeid, med særlig fokus på nordisk og arktisk samarbeid

8.2 Forsoning

Forsoningsarbeid, inspirert av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, inngår som et sentralt innsatsområde. Dette inkluderer styrking av ansattes kompetanse på forsoning, interne seminarer om urfolks- og minoritetsspråk, og bruk av tilskuddsordninger for å fremme prosjekter som bidrar til videreføring av immateriell kulturarv og som bygger broer mellom minoriteter og storsamfunnet. Arenaer for tillit og dialog skal etableres, og strategien inkluderer tiltak for samer, kvener, skogfinner og øvrige nasjonale minoriteter.

Kulturdirektoratet har utarbeidet planer for oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport der arbeid med vern og videreføring av immateriell kulturarv er en viktig dimensjon.

Kulturdirektoratet vil:

- følge opp arbeid med forsoning i tråd med egen plan på området
- styrke samarbeid med urfolk og nasjonale minoritets organisasjoner og institusjoner

- styrke samarbeid med Sametinget
- styrke samarbeid med andre offentlige aktører som har og tar en rolle i arbeid med forsoning
- prioritere tiltak som fremmer språk- og kulturrevitalisering som sammenhengende prosesser
- bidra til kapasitetsbygging for dokumentasjon, formidling og kunnskapsoverføring på urfolks og nasjonale minoriteters premisser
- synliggjøre urfolks og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv nasjonalt og internasjonalt
- tilrettelegge for grenseoverskridende samarbeid der språk, kulturpraksiser og historiske bosettingsområder strekker seg på tvers av nasjonale grenser
- bidra til at arbeid med urfolks og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv fortsatt er prioritert i arbeidet med 2003-konvensjonen
- stimulere til etablering av UNESCO Chair i Norge med særlig vekt på urfolks immaterielle kulturarv

8.3 Beredskap

Strategien løfter kultursektorens rolle i beredskapsarbeid, med vekt på at levende kulturarv kan være både mål, middel og motstandskraft i kriser. Arbeid med kartlegging og oppfølging av immateriell kulturarv i krisesituasjoner skal styrkes, og erfaringene fra internasjonalt arbeid (bl.a. Ukraina) skal brukes til å utvikle nasjonale modeller og tilnærminger.

Museer, kulturinstitusjoner og organisasjoner får en viktig rolle i opplæring og kompetansebygging innen beredskapsarbeid på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Dette omfatter blant annet kunnskap om immateriell kulturarvs betydning i kriser, beredskapsplanlegging for levende kulturpraksiser, samt forståelse av hvordan kultur kan brukes og misbrukes i sammenhenger preget av hybride trusler, desinformasjon og destabilisering.

Strategien legger opp til samarbeid med Totalberedskapsmeldingen og relevante offentlige aktører for å sikre helhetlig tilnærming til beredskap, der vern av objekter og dokumentasjon ses i sammenheng med ivaretagelse av levende kunnskap, praksiser og kulturell motstandskraft.

Kulturdirektoratet vil:

- følge opp arbeid med beredskap i tråd med egen plan på området
- bidra til kapasitetsbygging for dokumentasjon, formidling og kunnskapsoverføring om immateriell kulturarv
- etablere årlige møter mellom relevante direktorater for å diskutere oppfølging av 2003-konvensjonen
- ta en aktiv rolle i det internasjonale samarbeidet om immateriell kulturarv, både gjennom formelle verv i UNESCO-systemet og gjennom faglige deltakelse i nettverk og samarbeidsstrukturer

8.4 Museenes rolle

Museene skal videreutvikle sin rolle som samfunnsaktører som forsker på, samler, bevarer og formidler både materiell og immateriell kulturarv. Strategien peker mot en transformasjon fra hegemonisk til demokratisk og inkluderende praksis, og museene oppfordres til å aktivt bidra til bærekraft, mangfold og samfunnsdeltakelse.

Kulturdirektoratet vil:

- støtte museumsutvikling i arbeid med immateriell kulturarv gjennom stimuleringsordninger, partnerskap og rapportering
- fremme museenes nettverk som kompetansearenaer for immateriell kulturarv
- bidra til å styrke samarbeid mellom arkiv-, bibliotek- og museumssektoren for å løfte immateriell kulturarv
- løfte fram eksempler på god praksis i samarbeid mellom frivillige og museer
- bidra til å styrke museers rolle i vern og videreføring av immateriell kulturarv